حق ولاء تنها برای کسی است که برده را آزاد می کند.

از عایشه دختر ابوبکر رضی الله عنهما روایت است که می گوید: در ماجرای بریره سه سنت واضح و آشکار گردید. یکی اینکه هنگام آزاد شدن مختار شد با شوهرش (که برده بود) باقی بماند یا از او جدا شود. دوم اینکه به بریره مقداری گوشت هدیه داده شد و رسول الله صلی الله علیه وسلم درحالی نزد من آمد که دیگ بر آتش بود؛ و غذا خواست؛ بنابراین مقداری نان و خورشت از خورشت های خانه برای ایشان آورده شد که فرمود: «أَلَمْ أَرَ بُرْمَةً عَلَى النَّارِ فِيهَا لَحْمٌ؟»: «آیا دیگ گوشتی بالای آتش ندیدم؟» گفتند: بله ای رسول خدا؛ آن گوشت زکاتی است که به بریره داده اند؛ به همین خاطر ما نپسندیدیم که از آن به شما بدهیم. آنگاه رسول الله صلی الله علیه وسلم فرمود: «هُوَ عَلَيْهَا صَدَقَةٌ، وَهُوَ مِنْهَا لَنَا هَدِيَّةٌ»: «آن برای او صدقه و زکات محسوب می شود ولی از طرف او برای ما، هدیه به شمار می رود». و رسول الله صلی الله علیه وسلم در ماجرای بریره فرمود: «إِنَّمَا الْوَلاَءُ لِمَنْ أَعْتَقَ»: «ولاء (حق ارثش در صورت نداشتن وارث) از آنِ کسی است که او را آزاد کرده است».

[صحیح است] [متفق علیه]

عایشه رضی الله عنها از برکت برده ی آزاد شده اش بریره می گوید که چه صفات نیکی و مبارکی داشت. چنانکه الله متعال در ماجرای او سه حکم و سنت را برای همیشه مقرر نمود. اولین آنها این بود که: بریره از بردگی آزاد شد و در اینکه با شوهر برده اش مغیث بماند یا از او جدا شود، مختار شد. چون با آزادی وی از بردگی، دیگر مرتبه ی آنها یکسان نبود و بریره آزاد و شوهرش مغیث برده بود. و برابری و کفائت در ازدواج امری معتبر می باشد. بنابراین مصلحت خود را ترجیح داد و نکاح خود با شوهرش را فسخ نمود. و این به سنتی برای دیگران تبدیل شد. دومین مورد این بود که گوشتی به وی صدقه داده شد؛ و این زمانی بود که در خانه ی سرورش عایشه رضی الله عنها بود؛ و رسول الله صلی الله علیه وسلم درحالی وارد خانه شد و غذا خواست که گوشت در دیگ می جوشید؛ این بود که مقداری از نان و خورشتی که معمولا در خانه درست می شد، برای ایشان آورده شد؛ و چیزی از گوشتی که به بریره صدقه شده بود، آورده نشد؛ چون می دانستند که رسول الله صلی الله علیه وسلم از اموال صدقه (زکات) نمی خورد. بنابراین رسول الله صلی الله علیه وسلم فرمود: «آن برای بریره صدقه و از طرف او برای ما هدیه است». سومین مورد این بود که وقتی خانواده ی بریره خواستند او را از عایشه رضی الله عنها بخرند، شرط نمودند که ولاء (حق ارث) وی برای آنها باشد تا زمانی که به آنها نسبت داده می شود، به آن فخر نموده و چه بسا بهره ی مادی از او عایدشان شود. بنابراین رسول الله صلی الله علیه وسلم فرمود: «حق ولاء تنها برای کسی است که آزاد می کند»؛ و خریدار و دیگران در آن سهمی ندارند. ولاء رابطه ای بین سید و مالک و برده ی مملوک بعد از آزاد شدن وی می باشد؛ و مطابق آن، در صورتی که برده ی آزاد شده وارثی نداشته باشد یا بعد از تقسیم ارثش در میان کسانی که سهمی از ارث او دارند (اصحاب فروض) مالی بماند، سید او آن را به ارث می برد.

http://www.sunnah.global/hadeeth/fa/show/6159